

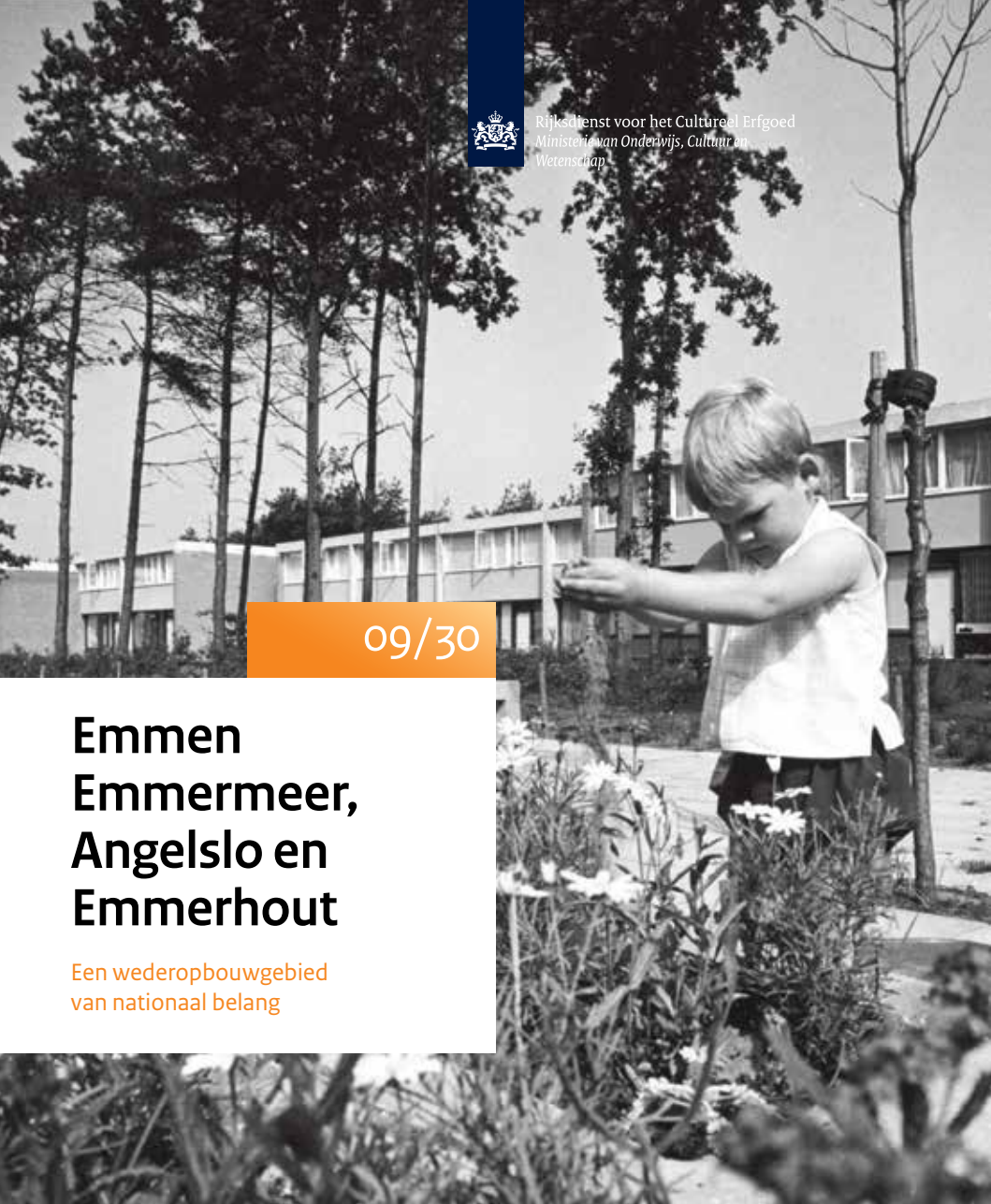

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

09/30

Emmen Emmermeer, Angelslo en Emmerhout

Een wederopbouwgebied
van nationaal belang

“Je kunt natuurlijk geen toevalligheden ontwerpen, maar wel iets boeiends. Dat je gebruik maakt van de gegevens die het landschap, waarin je gaat bouwen, biedt.”

Uit: N.A. de Boer in *Nieuwsblad van het Noorden* (19-02-1966)

Foto Nationaal Archief/Wouter van Hecke

“Niek de Boer [...] kwam met het concept van de Open Groene Stad. In feite werden in die groene omgeving de voordelen van de stad gecombineerd met de beslotenheid van een dorp.”

Uit: G. Meijer in *Nieuwsblad van het Noorden* (01-02-2016)

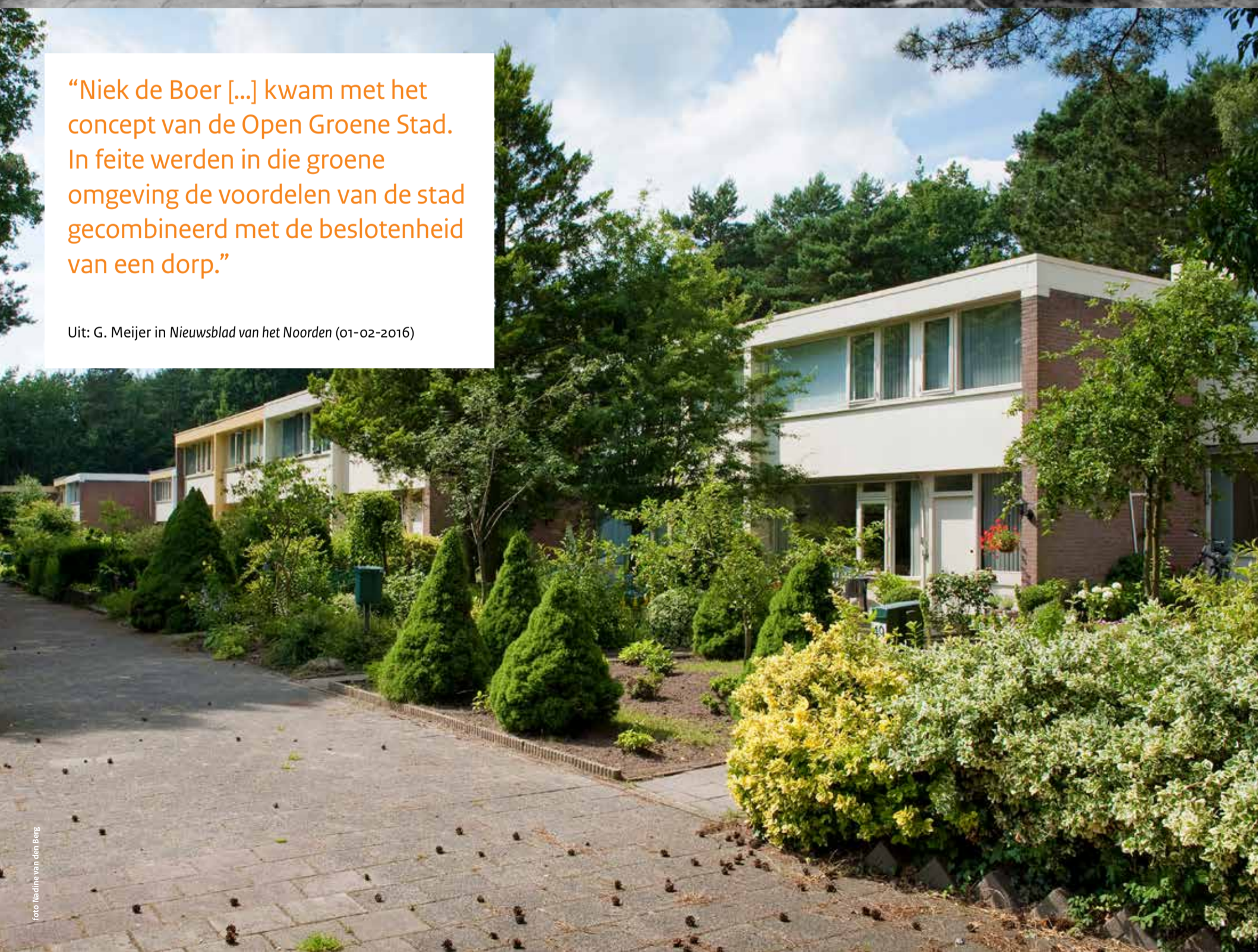

Foto Nadijn van den Berg

Wederopbouwperiode

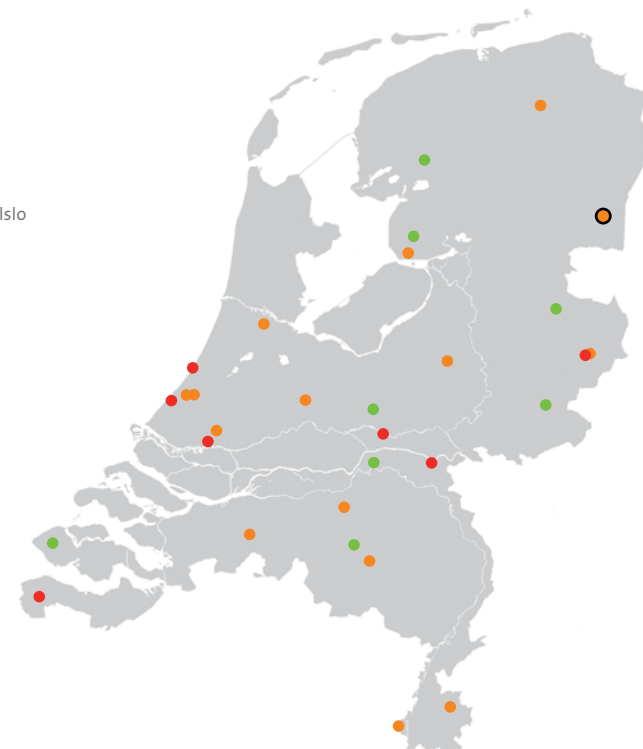
Wie de kaart van Nederland van eind jaren dertig vergelijkt met die van eind jaren zestig ziet grote veranderingen. Het aanzicht en de inrichting van steden, dorpen en landelijke gebieden zijn ingrijpend veranderd. De Tweede Wereldoorlog richtte zware verwoestingen aan. De gebouwen en infrastructuur in honderden dorpen en steden lagen in puin of raakten zwaar beschadigd. Al tijdens de oorlog begon een centraal geleide rijksdienst met het herstel van de oorlogsschade en de wederopbouw. Dit was niet de enige ruimtelijke opgave waar de overheid voor stond tijdens de wederopbouwperiode. Voor de oorlog leefden al andere grote wensen die nog niet vervuld waren zoals de uitbreiding en vernieuwing van steden en de modernisering van het platteland.

De wederopbouw was ook een periode van optimisme en modernisering. Nieuwe materialen en verkavelingspatronen deden hun intrede, evenals een nieuwe wijkopbouw met veel groen. Het motto van de stad werd licht, lucht en ruimte. Daarnaast kwamen er steeds meer auto's waar rekening mee gehouden moest worden in de plannen.

30 wederopbouwgebieden

- Wederopbouwkeren
- Naoorlogse woonwijken
- Landelijke gebieden
- Emmen Emmermeer, Angelslo en Emmerhout

Wederopbouwkeren

01. Hengelo binnenstad
02. Katwijk aan Zee Boulevardzone
03. Den Haag Atlantikwallzone Kijkduin-Zorgvliet
04. Rhenen binnenstad
05. Rotterdam oostelijke binnenstad
06. Nijmegen binnenstad
07. Oostburg

Naoorlogse woonwijken

08. Groningen De Wijert-Noord
09. Emmen Emmermeer, Angelslo en Emmerhout

10. Nagele

11. Amsterdam Westelijke Tuinsteden
12. Hengelo Klein Driene I en II
13. Apeldoorn Kerschoten
14. Den Haag Mariahoeve
15. Leidschendam-Voorburg De Heuvel Prinsenhof
16. Utrecht De Halve Maan
17. Rotterdam Ommoord
18. Den Bosch Plan Zuid/De Pettelaar
19. Breda De Heuvel
20. Eindhoven 't Hool
21. Heerlen Vrieheide
22. Maastricht De Pottenberg

Landelijke gebieden

23. Skarsterlân Haskerveenpolder
24. Noordoostpolder
25. Vriezenveen
26. Berkelland Beltrum I
27. De Groep en omgeving
28. Maas en Waal-West
29. Veere Walcheren
30. Boxtel en Best De Scheeken

Selectie van 30 wederopbouwgebieden

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed heeft dertig wederopbouwgebieden geselecteerd uit de periode tussen 1940 en 1965. In deze periode is een groot deel van Nederland opnieuw ingericht. Dat gebeurde op een totaal andere manier dan vóór de oorlog. De geselecteerde gebieden geven met elkaar een goed beeld van hoe er gedacht, gebouwd en ingericht werd. De gebieden worden beschouwd als toonbeelden van de wederopbouwperiode. Ze onderscheiden zich nationaal of zelfs internationaal, bijvoorbeeld vanwege de kwaliteit van de architectuur of als bijzonder voorbeeld van stedenbouw of landschapsinrichting. De Rijksdienst heeft de gebieden in drie gebiedstypen ingedeeld: de wederopbouwkeren (de herstelde oorlogsschade), de naoorlogse woonwijken (de planmatige, stedelijke uitbreidingswijken) en de landelijke gebieden (agrarische ruilverkavelings- en landinrichtingsgebieden).

De rol van het Rijk en de gemeenten

De selectie als één van de 30 wederopbouwgebieden zorgt in de eerste plaats vooral voor meer aandacht en waardering. Het Rijk heeft ervoor gekozen deze gebieden niet als rijksbeschermd gezichten aan te wijzen. De uitdaging voor de gemeente en haar bewoners is om een manier te vinden waarop nieuwe ontwikkelingen en behoud van het karakter van de wijk samen kunnen gaan.

Wederopbouw is één van de vijf prioriteiten uit de rijksnota Visie erfgoed en ruimte. Kiezen voor karakter (VER). Deze nota beschrijft hoe het Rijk een rol ziet voor het cultureel erfgoed in de ruimtelijke ordening. Ook wordt geschetst op welke manier publieke en private partijen rondom cultureel erfgoed en ruimtelijke ordening zouden moeten samenwerken. Het Rijk wil stimuleren dat de bijzondere eigenschappen, de kwaliteiten van de wederopbouwgebieden, ook in de toekomst herkenbaar aanwezig blijven. Om dat te bereiken wil het Rijk (bestuurlijke) afspraken maken met de betrokken gemeenten.

Naoorlogse woonwijken

De bouw van deze uitbreidingswijken kwam na de oorlog op gang om het tekort aan woningen op te vangen. Kenmerkend is dat het vaak gaat om grootschalige uitbreidingen met seriematige of herhaalde bouwblokken: veel rijtjeswoningen en gestapelde meergezinswoningen. De wijken zijn ruim opgezet en hebben een groen karakter. Ze kennen vaak eigen voorzieningen op loopafstand bij elkaar: winkels, scholen, kerken en gezondheidszorg. Dit in tegenstelling tot veel vooroorlogse buurten met gesloten bouwblokken in smalle straten met een winkeltje op de hoek en weinig groen. Emmenmeer, Angelslo en Emmerhout laten voortreffelijk de stedenbouwkundige ontwikkeling zien in de wederopbouwperiode: van weinig planmatige aanpak tot de introductie van het woonerf.

Atlas van de wederopbouw in Nederland

De atlas biedt een overzicht van de 30 geselecteerde wederopbouwgebieden en vertelt het verhaal van de ruimtelijke ordening in Nederland aan de hand van een aantal essays.

ISBN 978-94-6208-092-8

De wijken Emmermeer, Angelslo en Emmerhout in Emmen vormen gezamenlijk één van de dertig door het Rijk geselecteerde naoorlogse gebieden met een bijzondere cultuurhistorische betekenis. De gebieden tonen samen het tijdperk van de wederopbouw.

Voor meer informatie:

- Gerrit van Vegchel, *De metamorfose van Emmen* (1995)
- Peter Huyen, *Emmen. De bouw van een aangename stad in het groen* (1995)
- Anne-Marie Nannen, *Emmen groeit!* (2001)
- De aflevering *Het Wonder Emmen*, van het televisieprogramma *Andere Tijden* (20 feb 2016), terug te kijken op www.npogeschiedenis.nl.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE)

De RCE ondersteunt gemeenten bij het opstellen en uitvoeren van plannen die het karakter van de wederopbouwgebieden voor de toekomst behouden. De RCE vindt het belangrijk dat specifieke kennis over de wederopbouwperiode ontwikkeld wordt en beschikbaar komt. Het kennisplatform wederopbouwgebieden vervult hierin een centrale rol.

Zie ook: www.cultureelerfgoed.nl/dossiers/wederopbouw

Emmen Emmermeer, Angelslo en Emmerhout

Bosgebied Emmerdennen vormt het hart van de wederopbouw wijken Emmermeer, Angelslo en Emmerhout. De opzet van de drie groene en ruime wijken met eigen voorzieningen sluit aan bij de naoorlogse wens van de gemeente Emmen om zich te ontwikkelen als moderne, open stad in het groen.

Na de Tweede Wereldoorlog woonden veel werkloze veenarbeiders onder erbarmelijke omstandigheden. De komst van de Enkalonfabriek in 1950 bracht een ommekeer teweeg. Het dorp Emmen groeide in snel tempo uit tot een industriestad, gestimuleerd door de Rijksoverheid. Om in de groeiende woningbehoefte te voorzien werd gestart met de bouw van woningen. Vanaf 1950 kwam de wijk Emmermeer tot stand, naar stedenbouwkundig ontwerp van Z. Naber. Afhankelijk van de grondverwerving bouwden gemeentearchitecten per bouwblok of compartiment, waarbij gebruik werd gemaakt van experimentele bouwsystemen als Airey en Bruynzeel. Emmermeer ontwikkelde zich als staalkaart van bouwsystemen.

Woonerven

In Angelslo en Emmerhout is de stedenbouw gebaseerd op Engelse en Scandinavische voorbeelden. Niek de Boer en André de Jong, de opvolgers van Naber, ontwikkelden voor deze wijken woonerven, met veel aandacht voor de openbare ruimte. De woonerven waren het domein van de voetgangers en fietsers. Destijds een unicum in Nederland. Als experiment gold het buurtje nabij het Valtherbos in Emmermeer, dat zich ook onderscheidde door de 'inbouw' van het bestaande dennenbos.

Een sterk punt in Angelslo is de krachtige samenhang tussen stedenbouw, architectuur en openbare ruimte. Natuurlijke hoogteverschillen, oude structuren, maar ook de hunebedden zijn opgenomen in het ontwerp van de wijk, waardoor er een gevarieerd beeld is ontstaan. Het groen doorspoelt de buurten. Deze samenhang geldt ook voor Emmerhout, dat compacter is opgezet om bos te sparen. De drie wijken tonen de ontwikkeling van de naoorlogse stedenbouw: van weinig planmatige aanpak, via de meer rationele verkavelingen, naar de woonerfstructuren uit de jaren zeventig.

De afgelopen vijftien jaar heeft herstructurering plaatsgevonden in de drie wijken om zo meer differentiatie in woningtypen en in bevolkingssamenstelling te krijgen. Bestaande kwaliteiten, zoals de zeer gewaardeerde groenvoorzieningen, zijn behouden en versterkt. De gemeente heeft bewoners vanaf het begin bij de vernieuwingsplannen betrokken.

- 1 Vanuit de wijk Emmermeer loop je zo de Emmerdennen in
- 2 Bosgebied Emmerdennen
- 3 Bruynzeelwoningen aan de Harm Boomstraat in Emmermeer
- 4 De scholen zijn markant gelegen in de wijk
- 5 Aan de Valtherzandweg in Emmermeer zijn de bestaande bomen geïntegreerd in de nieuwe buurt
- 6 Hunebedden zijn opgenomen in de groene openbare ruimte van Angelslo
- 7 Kerkgebouw De Voorhof omgeven met groen aan de Statenweg in Angelslo
- 8 Voetgangersgebied in Emmerhout
- 9 Hoogteverschillen zorgen voor een gevarieerd beeld in Emmerhout

Colofon

Tekst Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed / Grafisch ontwerp En-publique.nl / Kaarten Must / Foto cover Nationaal Archief, Wouter van Heusden / In samenwerking met Gemeente Emmen

1930

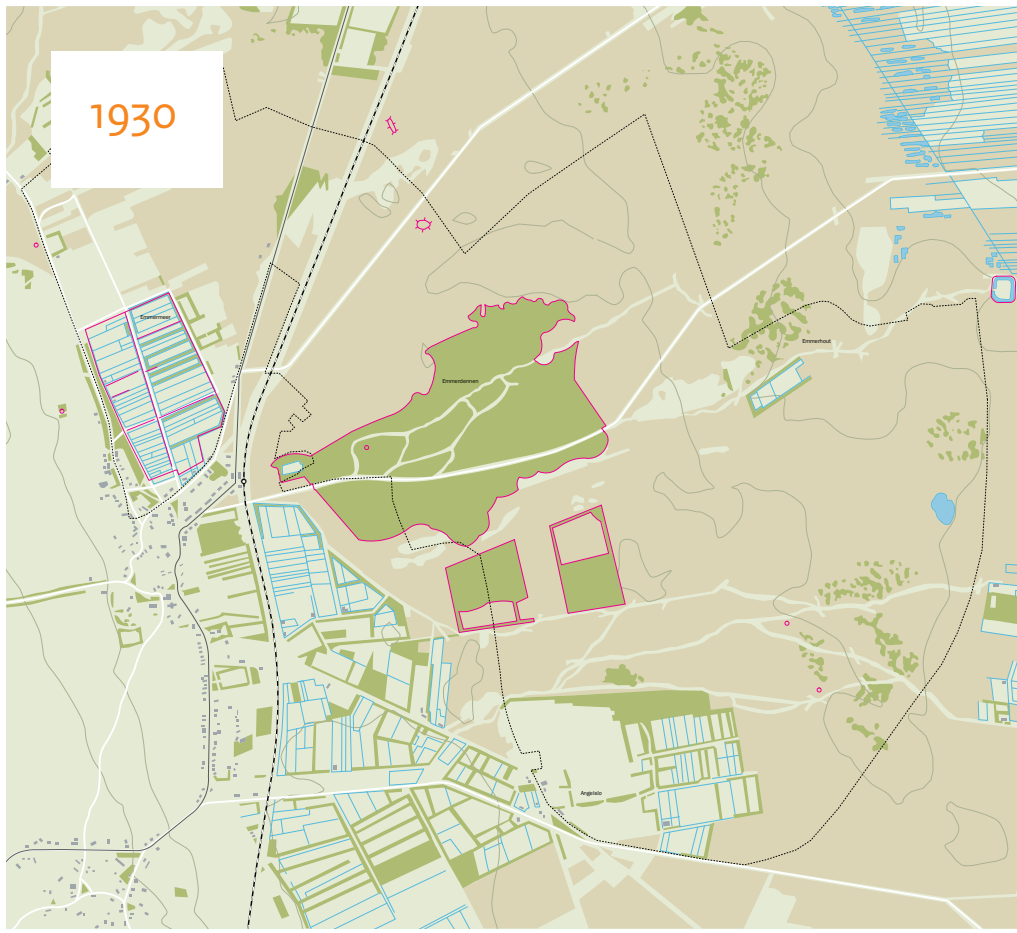

Foto: Stibbe Swart, RCE

2010

